

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2026-10-01

Närvarande: F.d. justitierådet Dag Mattsson samt justitieråden Magnus Medin och Martin Nilsson

Stärkt pandemiberedskap

Enligt en lagrådsremiss den 20 augusti 2026 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning,
2. lag om ändring i ordningslagen (1993:1617),
3. lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168),
4. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Helena Rosén och kanslirådet Hanna Eriksson.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning

Inledning

Den föreslagna lagen kommer att utgöra en del av författningsberedskapen inom smittskyddet och därmed komplettera smittskyddslagens bestämmelser om samhällsfarliga sjukdomar. Med lagen får regeringen möjlighet att vid ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom agera skyndsamt ifall det epidemiologiska läget kräver längre gående åtgärder för att förhindra smittspridning än vad som kan vidtas med stöd av smittskyddslagen och annan lagreglering.

I 4 kap. finns bestämmelser om skyldigheter för den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller den som ansvarar för viss i lagen angiven verksamhet att motverka smittspridning.

I 5 kap. finns bemyndiganden för regeringen eller den myndighet, eller, i ett visst fall, den kommun som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om samhällsinriktade skyddsåtgärder.

I 7 kap. finns bestämmelser om beslut om samhällsinriktade skyddsåtgärder i enskilda fall.

En tillämpning av bestämmelserna i de nämnda kapitlen förutsätter dock att det också har fattats ett grundläggande aktiveringsbeslut enligt 2 kap. 1 §. I den paragrafen anges sålunda att regeringen under vissa förutsättningar får meddela föreskrifter om dels att bestämmelserna i 4 kap. helt eller delvis ska tillämpas på en viss sjukdom från den tidpunkt som regeringen bestämmer, dels att bestämmelserna i 5 kap. och 7 kap. 1 § helt eller delvis ska vara

tillämpliga på en viss sjukdom från den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Ett aktiveringsbeslut enligt 2 kap. 1 § ska underställas riksdagen för prövning (2 kap. 2 §).

Denna ordning för normgivning får konstitutionellt sett sägas vara något av en nyhet men, som utvecklas i remissen, erforderlig på grund av de särskilda aspekter som gör sig gällande för en beredskapslagstiftning av detta slag. Genom att regelverket är beslutat på förhand säkerställs att riksdag, regering och myndigheter har de möjligheter som kan behövas så långt det går att förutse. Det finns då goda förutsättningar att utforma föreskrifterna så att obefogade inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter kan förebyggas på ett mer genomtänkt sätt än när en krislagstiftning behöver tas fram med kort varsel.

Lagrådet konstaterar att regeringsformen ger stöd för den föreslagna ordningen, även om den inte är uttryckligt reglerad, och att lagförslaget i allt väsentligt är ändamålsenligt utformat.

Det finns dock skäl att låta karaktären av beredskapslag framgå klarare redan av den inledande lagtexten. Av tydlighetsskäl förordar Lagrådet att det i det första kapitlet, förslagsvis i ett nytt andra stycke i 1 §, på lämpligt sätt upplyses om att det i 2 kap. finns bestämmelser om att lagens tillämpning förutsätter ett aktiveringsbeslut i enlighet med vad som närmare föreskrivs i lagen.

Rubriken till 2 kap.

Rubriken till 2 kap. är *Beslut om befogenheter*. Enligt Lagrådets mening täcker rubriken inte fullt ut vad regeringen får besluta om. Rubriken är dessutom ganska vag. Trots att ordet aktiveringsbeslut

inte förekommer i lagtexten föreslår Lagrådet att kapitelrubriken ändras till just *Aktiveringsbeslut*.

3 kap. 4 §

I 3 kap. finns bestämmelser som innehåller allmänna utgångspunkter för föreskrifter och beslut. I 4 § anges att vid beslut om föreskrifter och beslut om samhällsinriktade skyddsåtgärder ska beslutsmyndigheten i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa. Det kan enligt Lagrådets mening sättas i fråga om det alltid är så att det är barnets bästa som ska beaktas i första hand.

I 1 kap. 4 § andra stycket smittskyddslagen anges att när åtgärder rör barn ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Lagrådet förordar att den bestämmelsen, som ger mycket bättre uttryck för de överväganden som ska göras, används som förebild vid utformningen av den nu aktuella paragrafen.

5 kap. 1 §

I första stycket anges vilka krav som föreskrifterna om samhällsinriktade skyddsåtgärder får innebära. I punkterna 1, 2 och 3 anges att föreskrifterna får innehålla krav på vissa specifika begränsningar. I en fjärde punkt föreskrivs sedan att föreskrifterna även får innebära krav på "andra åtgärder för att motverka smittspridning".

Punkten omfattar alltså enligt sin ordalydelse i princip vilka krav som helst, inklusive ett förbud enligt 2 §. Detta är uppenbarligen inte avsikten.

För att tydliggöra vilka krav som föreskrifterna får innebära föreslår Lagrådet att punkten formuleras enligt följande.

4. andra liknande åtgärder för att motverka smittspridning.

Motsvarande ändring bör göras i 4, 7, 9, 10 och 11 §§.

5 kap. 7 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela föreskrifter om att den som bedriver sådana verksamheter som omfattas av bestämmelsen ska vidta samhällsinriktade skyddsåtgärder.

Bestämmelsen bör enligt Lagrådets mening kompletteras med en föreskrift om att den är begränsad till sådana verksamheter till vilka allmänheten har tillträde (jfr definitionen av begreppet verksamhet i 1 kap. 6 §).

Motsvarande föreskrift bör tas in i 9 §.

8 kap. 6 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om innehållet i en ansökan eller anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Lagrådet noterar att det inte finns något krav på att uppge de åtgärder som, med anledning av en gjord riskbedömning, ska vidtas enligt 4 kap. 1 §. Det bör i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas huruvida det ska finnas ett sådant krav.

8 kap. 8 §

I paragrafen används uttrycket åskådare. I lagen i övrigt används uttrycket besökare. Det bör i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas om "besökare" kan användas även här.

8 kap. 9 och 10 §§

Paragraferna bör enligt Lagrådets mening föregås av en rubrik som klargör att dessa paragrafer handlar om befogenheter i kollektivtrafik och flygtrafik.

Regleringen skulle bli tydligare om bestämmelsen i 10 § första stycket tas in i en inledande paragraf (9 §). Bestämmelsen i 9 § kan då utgöra 10 §, och bestämmelsen i 10 § andra stycket kan utgöra 11 §.

Förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen

3 kap. 8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att den som anländer till Sverige ska genomgå en hälsokontroll på platsen för inresan. I andra stycket ersätts "skett utbrott" med "konstaterats eller finns grundad anledning att anta att det [...] pågår ett utbrott".

Den nya lydelsen innebär en begränsning av tillämpningsområdet på så sätt att bestämmelsen, till skillnad från den nuvarande lydelsen, förutsätter att utbrottet alltså är pågående. Detta torde inte vara avsikten. Lagrådet föreslår därför att "ett utbrott" läggs till efter "konstaterats".

3 kap. 8 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om den hälsokontroll som ska göras enligt 8 §.

I sista stycket föreskrivs att om en person inte medverkar till en undersökning eller provtagning "får" beslut om ytterligare skyddsåtgärder övervägas. Det kan sättas i fråga om inte "får" bör ersättas med det skarpare "ska".

3 kap. 9 b §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om var en smittskyddsplacering får genomföras.

Enligt bestämmelsen kan smittskyddsplacering genomföras bl.a. i personens egen lägenhet. "Egen lägenhet" ger enligt Lagrådets bedömning knappast utrymme för vistelse i gemensamma utrymmen. "Bostad" speglar bättre att den smittskyddsplacerade, om det går att genomföra smittsäkert, ska kunna vistas både i den egna lägenheten och i gemensamma utrymmen inom det särskilda boendet, t.ex. ute på en balkong (jfr författningskommentaren till 9 c §).

Lagrådet föreslår således att "egen lägenhet" ersätts med "bostad".

3 kap. 11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om omprövning av beslut.

Hänvisningen till 9 a § bör ändras till 9 c §. Det är i den paragrafen som frågan om undantag från ett besöksförbud regleras. Med hänsyn härtill, och i syfte att göra bestämmelsen tydligare, föreslår Lagrådet att andra meningen i första stycket formuleras enligt följande.

Detsamma gäller om någon ansöker om undantag

1. enligt 9 § andra stycket från förbud att besöka den som hålls i karantän,
2. enligt 9 c § andra stycket från förbud att besöka den som har smittskyddsplacerats, eller
3. enligt 10 § andra stycket från beslut om avspärning.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.